

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 3 / 2014

BOHEMLİKTEN TEKÂMÜL NOKTASINA: ÇİLE

İrfan POLAT

g.irfanpolat@gmail.com

Yüzüncü Yıl Üniversitesi University
Education Faculty

ÖZET

Çile Necip Fazıl'ın hayatında meydana gelen değişimlerin bir yansımasıdır. Bu yansımada Fazıl'ın etkilendiği tüm akımlar, ideolojiler ve dinler bir bütün olarak verilmiştir. Üstelik metnin hem alt yapısında hem de üst yapısında mistik birçok öge bulunur. Bu ögeler, Fazıl'ın hayatıyla anlam kazanır. Çünkü Abdülhakim Arvasî ile tanışmadan bohem bir hayat tarzı süren Necip Fazıl'ın bu tanışmayla beraber dünyaya bakışı değişmiştir. Bunun nedeni, Arvasî'yle beraber İslamiyet'i bir hayat tarzı olarak benimsemesi ve bunu eserlerine yansıtmasıdır. Çalışmamızda, şiirde anlatılan tüm bu düşünceleri Fazıl'ın hayatıyla paralel bir biçimde anlatmaya çalıştık. Anlatırken her türlü akım, ideoloji ve dinden mümkün olduğu kadar yararlanmaya çalıştık. Metinler arasılık ve çoğulcu teorileri kullanarak metnin alt yapısının anlaşılmasını umduk.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl, Çile, tekâmül, değişim, Arvasî.

FROM BOHEMOAN TO RIPENESS: ÇİLE

ABSTRACT

Çile is reflection of events happened in Necip Fazıl's life. In this reflection, all ideologies, all religions and ideas are given as a whole. Moreover, There are lots of mystic theme in the infrastructure and superstructure of text. These themes get their meanings with Necip Fazıl's life. Because, Necip Fazıl had lived a bohemian life before he has met with Abdülhakim Arvasî. With this meeting his life changed. Reason of this is Necip Fazıl's accepting Islamic idea as a life style and reflecting it in his works. In our study we have tried to tell all of these themes by considering his life. While telling we have tried to benefit from all ideologies, religions and ideas. We used intertextual and plüralist theory to make people get the meaning of infrastructure of the text.

Key Words: Necip Fazıl, Çile, ripeness, changing, Arvasî.

Çile şiiri, Necip Fazıl'ın tekâmül noktası, olgunluk hâlidir. Çile kelimesi, çe (Farsça kırk) ve Türkçe bir yapım eki olan "-le" takısını almasıyla meydana gelen "kırklama" diyebileceğimiz bir anlama gelir. Elbette "kırklar" kültürü ve kırklama adına gerek eski Türk edebiyatında, gerekse Modern Türk şiirinde oldukça fazla doküman bulunmaktadır. Kırk, insanın olgunluk çağının, kişiliğinin, karakterinin ve kendi içsel yaşamının tamamen oluştuğu çağ olarak nitelendirilebilir.

Kırk, bir yandan kendinde kendini tamamlamış, kendini gerçekleştirmiş Heidegger felsefesindeki dasein'ı, İslamiyet'teki insan-ı kâmilî, Nietzsche'deki üst-insanı, Spiritüallerdeki içsel yolculuğun varış noktasını, Budizm'deki Buddha (aydınlanmış)'ı, Nirvana'yı temsil eder. Her kültürün, her yaşam felsefesinin, her dinin "kırk" ile söylemek istediklerini farklı kelimelerle ve adlandırmalarla ifade etmesine rağmen; vermek istenilen, ulaşılmak istenen bir olgunluktur. Bu olgunluk, bedensel bir olgunluktan ziyade, zihinsel (beyinsel değil) ve ruhsal bir yeterliliğe ulaşmak anlamına gelmektedir. Necip Fazıl'ın şiirinin ve yaşantısının tekâmül noktası olan "Çile" ise şairin de beslendiği dinî-tasavvufî kültürün bir yansımasıdır. ¹

Tasavvufta, kemâle ermek isteyen mürid, kırk gün, kırk gece ibadet ederek hem nefis tezkiyesi gerçekleştirmiş, hem de insanî mahiyetlerinden zarurî surette sıyrılarak kendinin ve içindeki esas benliğin (kastedilen egoist bir "ben"lik değildir) farkına varır. Bu farkındalık, tıpkı Hz. İbrahim'de olduğu gibi Allah'ı kendi akıl iradesiyle fark etme, vücuda gelmiş "şeylerin" mahiyetlerini idrak etme ve kendi içindeki esas kimliğin farkına varmakla sonuçlanan bir yolculuktur. Çünkü İslamiyet'e göre bizler, Allah'ın ruhundan üflenmiş birer cân olup, kendimizi bilmekle Rabb'imizi (terbiye edenimizi) bilebilecek varlıklarız. Bu yönüyle Necip Fazıl'ın "Çile"si kültürel bir mirasın, hikmetli bilgiye ulaşmanın arkaik planını manzum bir şekilde aktarır.

Şiiri ele alırken uygulayacağımız yöntem, ilk başta şiirin tamamını sunmak, sonra şiiri parçadan başlayarak bütüne giden bir şekilde ele almak olacaktır. Bu yöntem uygulanırken her türlü ideolojik, sosyolojik, felsefik, teolojik arka planı ortaya konmaya çalışılmış, herhangi bir ideolojinin veya öğretinin perspektifinden bakılmamıştır.

Çile şiiri ilk okunduğunda göze çarpan, arkaik bir planında hemen hemen bütün bir geleneği barındırmasıdır. Gelenek kültürüyle ifade edilmek istenen, dünyanın varoluşundan beri insanların hayatlarını şekillendiren görüşler, dini ritüeller, felsefik öğretiler, anlatılar ve mitlerdir.

İslamî geleneğe göre, kulluk vazifesi önce kainata verilmek istenmiş, dağlar bu yükün altında ezilmekten korkarak reddetmiştir. Daha sonra çeşitli nebatat da bu görevi reddetmiştir. Bu görevi insan kabul etmiş ve dünyadaki imtihaniyle başbaşa bırakılmıştır. İslamiyet'e göre insanın dünyadaki görevi, Allah'ın vermiş olduğu nimetlere şükrederek kulluk bilincinin farkındalığı çerçevesinde bir hayat sürmektir. Necip Fazıl, *Çile* şiirinin girişini, söz konusu şeyleri hatırlatan bir bakış açısıyla ve devamında Kur'an'da geçen, "*ben size şahdamarınızdan daha yakınım*" sözlerine gönderme şeklinde yapıldığını görebileceğimiz bir tarzda yapar:

*"Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdiren boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde..."*

¹ Şairin beslendiği kültürel arka planı göz önünde tutacak olursak, şiiri çoğunlukla "hikmet" felsefeleri çerçevesinde ve çoğunlukla İslamî hikmet dairesinde ele almaya çalışacağım.

Adam sözcüğü ile kastedilenin erkek bireyler olmadığı dikkati çeker. Söz konusu kelime ile kastedilen Adem'in soyu, yani insanlıktır. İnsanlığın dünyadaki yegâne görevi verildikten sonra ilâhî âlemlerden, -tasavvufta kavisler döngüsünde bunu daha açık bir şekilde görmek mümkündür- geçtikten sonra Heidegger'ın ifadesiyle dünyaya atılmıştır. Şiirin söz konusu kısmında bu gerçeklik anlatılmaktadır.

Klasik felsefenin ve özellikle de divan şiirinin kullandığı en genel metafor gevher'dir. Gevher klasik felsefede insanın özü olarak nitelendirilir. Esir/ether maddesi olarak da zikredilebilecek bu öz, Einstein tarafından sesin ve havanın dolaşımını sağlayan madde olarak adlandırılmıştır. Hegel'in Tin, Spritüellerin ve İslam geleneğine mensup bireylerin ruh dediği bu kavram, insanın temel niteliğini teşkil eder. Necip Fazıl'da bunu fark ediş, İslami gelenekle -Abdülhakim Arvası'nın katkısıyla- tanıştıktan sonra gerçekleşmiştir. Şiirin devamında ise bu anlatılmaktadır:

*"Ateşten zehrini tattım bu okun.
Bir anda kül etti can elması.
Sanki burnum, değdi burnuna (yok) un,
Kustum, öz ağzımdan kafatasımı. "*

Yukarıdaki dizelerde geçen *öz ağzımdan kafatasımı kustum* ifadesi bir tür değişim sembolü olarak algılanabilir. Bu değişim elbette Kafka'nın "Değişim/metamorphosis" adlı eserindeki gibi sembolik bir fiziksel değişimden daha fazlasıdır. Bu Fazıl'ın:

Tam 30 yıl saatim işlemiş ben durmuşum, gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum

Dizesinde gerçekliğini inşa eder. Bu inşa ediş, dönüşümün /değişimin zihinsel bir mahiyette olduğunu da ortaya koyar. Zihinsel hüviyete sahip değişimler fiziksel değişimlerden daha üstündür çünkü bu tarz değişimler bireyin hayatı algılamasında bir farklılık yaratarak bütün alanlardaki değişimleri de beraberinde getirirler. Bunun bir sonucu olarak algıdaki farklılık fiziksel dönüşümü -var olmasa bile- beraberinde getirebilir. Bu, Adem ile Havva'nın yasak meyveden yemeden önce de çıplak olması gerçeği gibidir. Bu ağacın -Hristiyanlıkta çoğu zaman bilgi ağacı olarak anılır- meyvesinden yedikten sonra çıplak olduklarının ve çıplak olmanın da utanılması gereken bir şey olduğunun farkına varan Adem ve Havva algıdaki değişimleriyle fiziksel bir değişim varmışçasına davranmaya başlarlar ve saklanırlar.

*"Bir bardak su gibi çalkandı dünya;
Söndü istikamet, yıkıldı boşluk.
Al sana hakikat, al sana rüya!
İşte akıllılık, işte sarhoşluk!"*

Yukarıdaki dizeleri metinler-arasılık kurarak Nazım Hikmet'in *Ben İçeri Düştüğümden Beri* adlı şiiriyle kıyaslamak mümkündür. İki şiirin belli başlı kısımları okunacak olursa ritim ve ahenkteki yeklik göze çarpar:

*“Boğazlanan bir çocuğun kani gibi aktı zaman
Sonra kapandı resmen o fasıl, şimdi üçünden bahsediyor Amerikan dolari
Fakat gün ışığı her şeye rağmen, ben içeri düştüğümden beri
Ve karanlığın kenarından, onlar ağır ellerini kaldırımlara basıp doğruldular yarı yarıya”*

Ayrıca N. Fazıl'dan alınan yukarıdaki parçada Yunan mitolojisinin iki büyüğünün karşılaştırılması da görülebilir: Dionyssos ve Apollo. Bilindiği üzere Dionyssos Yunan mitolojisinde ekmek ve şarap tanrısıdır. Mitolojide uğruna kurbanlar verilen, tiyatronun da çıkış kaynağı olan tanrıdır. Apollon ise Güneş Tanrısı olarak bilinir. Hatta Divan edebiyatında arkaik olarak Apollon figürünü görmek mümkündür. Nietzsche Tragedya'nın Doğuşu adlı eserini bu iki karakter üzerine şekillendirmiştir.

Antik felsefeden günümüze kadar insanlığın en büyük sorusu dünyanın gerçek olduğuna dair kanıt aramak ve insanın bu gerçeklik içinde kendini nasıl var edebileceği olmuştur. Buna verilebilecek en güzel örnek –günümüzde de geçerliliğini ve inanırlığını sürdüren- Platon'un "idealar âlemi" fikridir. Bu fikre göre, dünya bir gölgeler âlemidir. Gölgeler âlemi denmesinden kasıt hakikî âlemin burası olmadığına dair inanıştır ve hakiki hayatın yer aldığı yer idealar âlemidir. Bu tartışma hâlâ günümüzde de sürmektedir. Sürmesinin nedeni idea kelimesinin aynı zamanda fikir anlamına da gelmesidir. Platon'un insanları eukolos ve dykolos olarak ikiye ayırdığını ve bu ayrımı yapmasındaki temel ölçütün hayatı yaşayış tarzı olduğu bilinmektedir. Aynı ayrımı da Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar adlı kitabında yapan Arthur Schopenhauer, Platon-varî bir yaklaşımla münzevi yani dünyayı fikirsel bir düzeyde yaşayanların mutluluğunu gözler önüne sermiştir. Bu yönüyle de algılanabilecek olan idealar âlemi, gerçeklik telakkisinin bir tezahürü mahiyetinde idrak edilebilir. Bu gerçeklikler ve öğretilerle N. Fazıl'ın şu dördüğü arasında yakın bir bağlantı kurmak mümkündür:

*“Bu nasıl bir dünya hikâyesi zor;
Mekânı bir satıh, zamanı vehim.
Bütün bir kâinat muşamba dekor,
Bütün bir insanlık yalana teslim. “*

Rüya geleneği başlı başına bir konu olmakla beraber, İslam tarihinde ve modern bilimde rüyaların yorumu üzerine bir çok eser ve isim vardır. Bunların en başında Hz. Yusuf ve Sigmund Freud gelir. Fakat rüya geleneğinin bilinmeyen bir başka kolu ise Yunanistan'da Permaniedes ve Platon'dan önce varlığını sürdüren Iaolous şifacılarıdır.² Iaolous şifacılarında kullanılan yöntem bir bakıma Şamanist gelenekle örtüşür. Bu gelenekte kullanılan yöntem, rüya ile haber almak, rüyada hastaların iyileştirilmesi şeklindedir. Ayrıca günümüz insanının sıkça yaşadığı “dejavu” olarak nitelendirilen eylem, rüyalarda geleceğin gösterilmesi gerçeğinden başka bir şey değildir. Ayrıca rüyada genişleyen, daralan, maddesel olarak sabit yer tutmayan mekan, nesne ve insanlardan söz etmek mümkündür. Zaten şiirde arkaik olarak rüya önemli bir yer tutar. Şair, rüyayı doğrudan vermemekle beraber rüya haline atıflar ve sürekli göndermelerde bulunur:

² Ayrıntılı bilgi için bkz: Peter Kingsley, Batı Hikmetinin Bilinmeyen Tarihi, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2007

*“Nesin sen, hakikat olsan da çekil!
Yetiş körlük, yetiş, takma gözde cam!
Otursun yerine bende her şekil;
Vatanım, sevgilim, dostum ve hocam! “*

*“Niçin küçülüyor eşya uzakta?
Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl?
Zamanın rakısı ne, bir yuvarlakta?”*

*“Her gece rüyamı yazan sihirbaz,
Tutuyor önümde bir mavi ışık. “*

Çağımızda insanı geçmiş zamana göre bekleyen büyük sıkıntılar vardır. Bu sıkıntılar geçmiş zaman sıkıntıları gibi fiziksel eksikliklerden kaynaklanmamakla büyüklük sıfatını alırlar. Bu sıkıntının en büyük kaynağı, ülkemizde batılı aklına ve doğulu kalbine sahip insanların olmasıdır.

Çünkü batıdan alınan metafiziksel, felsefik ve dünyevî açılımlar doğunun kültürel taşıma oluşturan İslamiyet’le zıt tabanlarda gelişim gösterir. Elbette her Müslüman’ın böylesi bir zıtlıkla yaşamında ikircikli bir tercih yaptığını söylemek olanaksızdır. Bu genellikle iman ve dinî öğreti noktasında noksanlıklarını tamamlamadan söz konusu alanlara yönelen bireylerde kendini gösteren bir problemdir. Bu problem Seyyid Kutub’un *Yoldaki İşaretler* adlı kitabında tanımlanmıştır. Buna göre asrımız insanı o “ilk nesil” gibi direk Kur’an’dan beslenmemekte ve böylelikle Kur’an’ın yanlış anlaşılmasını, halk arasında yaygın olan bazı hurafî inançları da İslamiyet başlığı altında yaşatmaktadır:

*“O ilk neslin beslendiği kaynak doğrudan doğruya Kur’an’dı. Evet, yalnız başına Kur’an.. Resûlun hadisi ve sünnetleri ise sadece o ana kaynağın eserlerinden bir eser olarak göze ilişiyordu. Nitekim Hz. Aişe (R.A.) ya Resûlullah’ın ahlâkı sorulduğu zaman: <Onun huyu doğrudan doğruya **Kur’an’ın kendisiydi**> diye cevap vermiştir.³*

Seyyid Kutub’un söz konusu kitabından alınan yukarıdaki kısımda asrımız insanının düşmüş olduğu boşluk güzel bir şekilde tarif edilmiştir. Yine aynı kitabın bir bölümünde modern dünyada üretilen ideolojilerin insanın manen ihtiyaçlarını karşılayamayacağı söylenir. Çünkü bu ideolojilerin her biri bir insan tarafından ve belli bir dönemin zorlukları dahilinde ortaya atılmış ve söz konusu dönemin dışındaki bir dönemde geçerliliğini sürdürebilecek hüviyete sahip değildir. Oysa İslamiyet, bütün insanlık için indirilen bir yaşam tarzı olması hasebiyle, bütün şartlarda ve devirlerde uygulanabilecek hükümlerin toplamını içerir.

---

³ Seyyid Kutub, *Yoldaki İşaretler*, International Islamic Federation of Students Organizations, Almanya, 1977

Bilindiği gibi, Necip Fazıl, Abdülhakim Arvasî ile tanışmadan önce, bohem bir yaşam tarzı sürmektedir. Bu yaşam tarzının bir sonucu olarak Fazıl'ın hayatında dinî bir öğreti yer almamaktaydı bu yer alış Arvasî ile gerçekleşir. Nitekim çalışmamızın yukarıdaki bölümlerinde de geçen “*Tam 30 yıl saatim işlemiş ben durmuşum, gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum*” dizesi de bu karşılaşmanın ardından kaleme alınmıştır. Şiirde bahsettiğimiz bütün bu unsurlar bir dörtlükte şu şekilde anlatılır:

*“Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe.”*

Çile şiirinde açık olan “şeyleri” ayrıca ele almadık. Fakat şiirde genel olarak –daha önce de bahsettiğimiz gibi- arkaik bir tarzda ele alınmış rüya motifi vardır. Bu motifin yanında bahsedeceğimiz, zihinsel değişim, zaman ve ölüm şiirin diğer arkaik mazmunlarıdır:

*“Niçin küçülüyor eşya uzakta?
Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl?
Zamanın raksı ne, bir yuvarlakta?
Sonum varmış, onu öğrensem asıl?”*

Şiir ilk okunduğunda Türk kültüründe de bariz bir şekilde kullanılan, gerekse edebiyatta gerekse kültürel yaşantıda büyük bir önem taşıyan yedi rakamına değinildiği görülür. Elbette yedi rakamının Türk-İslam kültüründeki yeri farklı bir anlam kazanmıştır. Çünkü gök yedi kattır ve ünlü İslam bilgini, İbn-i Haldun'un “Mukaddime” adlı eserinde ele aldığı bir şiirin tahlilinde Allah'ın adlarının (ebced ve cümeli kebir hesabıyla bağlantılı olarak) yedi ve dokuz rakamlarıyla bir sır taşıdığı söylenir.

“Ey yedinci kat gök, esrarını aç!”

Materyalist-pragmatist felsefe, sanayi çağının devinimleşen toplumunda kendini arkaik bir şekilde yaşatmaktadır. Bu felsefe, felsefe tarihinin teori-pratik sorunun pratiğini alarak materyalizmle birleşmiş ve her şey “işe yaradığı” ölçüde ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu ideoloji –her ne kadar daha sonraları felsefi bir öğreti olmaktan çıkıp tüketim toplumunun tükettiği bir bohemlik olarak varlığını sürdürse de- dini de işe yaramaz olarak ele alır ve reddeder. Özellikle Marksist gelenekten beslenenlerin –felsefi haliyle- benimsedikleri bu ideoloji bilimin öncülüğünü yaparlar. Fakat –nesnel ve tarafsız olmak gerekirse- din de insanın ihtiyaçlarını giderebilecek bir ihtiyaç vazifesi görür. Çünkü kilisede yapılan günah çıkarma bugün psikiyatrin koltuğunda yapılmaktadır. Elbette psikiyatrların yaptıkları bilinçlendirerek bilinçdışını uyandırma öğretisi kilisede çıkarılan günahlardan daha bilimsel ve gerçekçi bir yan taşısa da gerçekleştirilen eylem ve sonuçları –neredeyse- aynıdır. Bu yönüyle N. Fazıl şiirinde materyalist-pragmatist felsefeye bir eleştiri niteliğinde cevap verir:

*“Yorgan, Allahsıza kadar sığınak.
Teselli pınarı, sabır memesi;
Size şerbet, bana kum dolu çanak. “*

Oldukça açık ve anlaşılır bir dille yazmış olan Albert Camus, teknik ve akademik bir felsefeci olarak görülmesi de, önemli düşünceler, görüşler ortaya koymuştur. Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger gibi filozofların oluşturduğu geleneği izlediği söylenebilir. Camus, insanın dünya içindeki konumuna anlam ve eylem açısından bakar. Başka bir deyişle Camus, düşüncesinin zararını insandan, yaşamdan ve dünyadan yana atar. Düşünce ve eylem arasındaki yabancılaşmayı ortadan kaldırmayı dener. Çünkü eylemler dayandıkları düşünceyi ve değeri gerçekleştiriyorsa, orada, amaçlar, araçsallaşmış, asıl değer ve varlık olan insan bir gölge, bir kopya durumuna düşmüş demektir. Düşünceler ve eylem arasındaki uyumsuzluğu Eric Fromm da Sevme Sanatı adlı eserinde ele alır. Buna göre bireyin bir odada tek başına duramamasının nedeni düşünceleri ve eylemleri arasındaki uyumsuzluktur. Bu uyumsuzluk teori-pratik çelişkisinde de tezahür eder. Çoğu insan –özellikle ülkemizde- savundukları görüşlerin temel öğretilerini bildikleri halde işlerine gelmediği için bunları uygulamaz. Çünkü herkes materyalist-pragmatist öğretilerden bir nebze yararlanmıştı.

Bu uyumsuzluk varoluşun absürdizmi’ne kadar varlığını sürdürür. Çünkü düşündükleriyle yaptıkları bir olmayan birey, Bulantı içinde nesnelere ve kendinden uzaklaşmaya başlar. Böylesi bir başlangıç bireyin zihinsel ve sosyal hayatının kaosudur. Necip Fazıl bu uyumsuzluğu şu dizelerde dile getirir:

*“Akrep, nokta nokta ruhumu sokmuş,
Mevsimden mevsime girdim böylece.
Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,
Fikir çilesinden büyük işkence. “*

Tevrat, günümüz anlatılarının epistemolojik temelidir: Nuh’tan, Adem’e, Babil Kulesi’nden, Hz. İbrahim’e, Yakub’a. Bilindiği gibi Babil kulesi, insanların Tanrıya ulaşmak için yaptıkları kule olarak anılır. Bu anlatı Tevrat’ın Yaradılış kitabında geçer.⁴

Bu anlatıya göre Tanrı insanların bu mücadelesini görüp onların dillerini birbirine karıştırır ve bundan böyle kulenin inşaatında çalışan insanlar artık anlaşamadıklarından kulenin inşaatını tamamlayamazlar.⁵ Çile şiirinde de “herkesin bildiği bir dil” tabiriyle Babil Kulesi’ne ve insanların bu kargaşadan önce kullandıkları dile atıf olduğunu varsaydım:

*“Lûgat, bir isim ver bana halimden;
Herkesin bildiği dilden bir isim! “*

---

⁴ Yaradılış 11

⁵ Babil, İbranice’de kargaşa anlamına gelir.

İnsan, hayatı boyunca en çok kendine yabancı olarak yaşar. Çünkü birey kendi zihinsel ve fiziksel gelişimine tanıktır ve anında yaşadığı olaylara ad koymada yeterince iyi değildir. Bu nedenle bireyin ne kadar bilgili olduğu, tecrübeli olduğu kimi zaman önemsiz görülür. Çünkü insan kendi başına gelen bir olayı anlık olarak adlandırmada ve algılamada yetersizlik gösterir. İki yılda bir sizi ziyarete gelen bir kimse her gelişinde sizi olduğunuzdan farklı bulur. Oysa siz kendinizi hep aynı olduğunuzu iddia edersiniz. Bunun nedeni de az önce bahsettiğim gibi bireyin kendi gelişime gösterdiği tepkinin azlığıdır. Tepki azdır çünkü farkındalık yok denecek kadar azdır. Bilinç çoğu zaman ne olduğunun farkında bir süre sonra varır.

Aynalar da bakıldığında gördüğünün tersini yansıtır. Bu nedenle ayna ile bireyin kendi değişiminin fark etmesi arasında bir paralellik mevcuttur:

*“Eski esvaplarım, tutun elimden;
Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?”*

Daha önce de söz konusu şiirin her türlü kültürel birikimden birer parça barındırdığını ifade etmiştik. Geçmiş kültürlerin en önemli inançlarından biri dünyanın askıda nasıl durduğudur. Farklı kültürler farklı açıklamalar getirmekle beraber en çok bilinenler Yunan mitolojisindeki Atlas, öküz ve balıktır. Bu tarzda bir yorumun nedeni depremlerin nedenini açıklamak ve dünyanın nasıl askıda durduğuna dair bir görüş ortaya atmakla alakalı olabilir. Günümüzde bile hala halk arasında bilinen anlatı ise dünyanın öküzün boynuzları arasında duruyor olmasıdır:

*“Söyleyin, söyleyin, ben miyim yoksa,
Arzı boynuzunda taşıyan öküz?”*

Bing Bang teorisi, bir çok bilim insanı tarafından –özellikle Darwinistlerin kabul ettiği- ortaya atılan ve dünyanın yaratılışına dair ortaya atılmış bir görüştür. Bu görüşe göre, her şeyden önce bir toz bulutu vardır. Bu toz bulutunun patlaması ve milyonlarca yıllık bir süreçten sonra bugünkü evren meydana gelmiştir. Bu şiirde şu şekilde anlatılmıştır:

*“Bir zerreciğim ki, Arş’a gebeyim,
Dev sancılarımın budur kaynağı!”*

Ayrıca bu dizelerle akla gelen bir diğer bağlantı ise Platon’un *Epinomis* –Gece Şölenu⁶ adlı kitabıdır. Bu kitaba göre bütün maddeler, nesnelere dört unsurun birleşiminden oluşur. Bu birleşimde farklılığı sağlayan etken ise dizilimlerin farklı şekilde gerçekleşmesidir. Ayrıca bilim dünyasında ortaya atılan bir başka teori de bu dizelerle bağlantılıdır. Buna göre, bütün maddelerin kaynağı olan atomların farklı dizilişleriyle farklı tarzda maddeler meydana gelir. Şiirin geneli göz önünde tutulursa bu şiir İsmet Özel’in *Celladım Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar* adlı şiiriyle mukayese edilebilir. Çünkü iki şiir de bir arayışlar devrinden sonra gerçekleştirilen katharsis boyuttaki ruhsal bir arınmanın sonucunda zuhura gelmiş bir bildiridir.

⁶ Platon, *Epinomis*, Çev: Diren Yardımlı, Sosyal Yayınları, İstanbul, 2009

Bu bildiride din, temel motif olmakla beraber bütün dinlerden, kültürel inanışlardan, hurafelerden ve geçmişe dair buluntulardan bahsedilir. Bahsedildikten sonra apaçık olmasa da İslamiyet'e girişin ve bu girişin mahiyeti üstü kapalı bir biçimde anlatılır. Her iki şiir bu yönleriyle farklı üsluplarla kaleme alınmış aynı tarzda eserlerdir. Fakat İsmet Özel'in yazmış olduğu şiir, daha çok manifesto niteliğinde, Necip Fazıl'ın yazmış olduğu şiir ise ağırlıklı mistik öğelerden teşekkül olunmuş bir manzume niteliği taşır. Dize dize mukayese etmeyeceğimiz bu iki şiirin arasındaki benzerlik ilk okuyuşta da göze çarpar. Çünkü İsmet Özel, İslamiyet'i kabul etmeden önce hemen hemen bütün dinleri anlatmış ve tekâmül/çile şiiri olan söz konusu şiirde de bu buluntularını aktarmıştır. Necip Fazıl ise bilinen geçmiş yaşantısından koparak yeni bir kültürün, İslamiyet'in akışına kendini bırakmış ve o da tekâmül şiirini *Çile* ile yazmıştır.

Çile şiirinde üzerinde durulması gereken bir başka nokta ise şiirin sonlarına doğru apaçık bir biçimde İslamî bir tarzda kaleme alınan şu dizedir:

"Bildim seni ey Rab, bilinmez meşhur!"

Bu dize birçok açıdan yorumlanabildiği gibi, dizedeki ağırlık tümencenin ikinci ögesi olan *bilinmez meşhur* üzerindedir. Çünkü Allah, kainatı meydana getiren yaratıcı olsa da insanlar tarafından günlük telaşeler içinde nadiren hatırlanır olmuştur. Elbette bu hatırlanışın seyreklenişinde etkisi olan belli kurum ve kuruluşlar vardır. Bunun en büyük nedeni, daha önce de bahsettiğimiz materyalist-pragmatist felsefedir. Günümüzde bile insanlar pragmatizm'i egoizmle karıştırarak bencilliklerini dışa vurmaktadır. Oysa pragmatizm özünde nesnelere ele alan bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar bu akım *faydacılık* olarak çevrilse de doğru çevirinin *kullanılabilirlik* olduğuna inanıyorum.

Bu gibi felsefi akımlar, daha önce de bahsettiğimiz üzerine sağlam bir iman temeli olmayan insanlara sunulduğunda batılı kafa yapısına sahip fakat gönlü kültürel olarak doğuda kalan sakat bireyler ortaya çıkarmıştır. Bu bireylerin yaşadığı da bir nevi teori-pratik çelişkisidir. Gönlünde İslamî kıvılcımları taşıyan birey, batılı tarzda düşündüğü için bu kıvılcımları ateşe çevirebilecek manevî kudreti kendinde bulamamakta ve böylelikle arada-kalmış bir neslin devamlılığına neden olmaktadır. Burada övülen veya yerilen herhangi bir din, ideoloji veya düşünce yapısı değildir. İslamiyet Müslümanlara göre hak dindir, fakat Hristiyanlık da Hristiyanlara göre hak dindir. Oysa burada eleştirilen arada kalmış bireyin yaşamış olduğu kararsızlıktır. Çünkü bu kararsızlık bireyin maddi ve manevi olarak kendini gerçekleştirmesi için onun önünde duran en büyük engeldir. Bu açıdan bakılacak olursa Çile şiiri bir eleştiri babında yeniden okunabilir.

KAYNAKÇA

-Seyyid Kutub, Yoldaki İşaretler, International Islamic Federation of Students Organizations, Almanya, 1977

-Peter Kingsley, Batı Hikmetinin Bilinmeyen Tarihi, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2007

-
- Arthur Schopenhauer, *Yaşam Bigeliği Üzerine Aforizmalar*, Çev: Mustafa Tüzel, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010
- F. Wilhelm Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüş*, Çev: Murat Batmankaya, Say Yayınları, İstanbul, 2011
- Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2008
- A. Kadir Çüçen, *Martin Heidegger: Varlık ve Zaman*, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2012
- Adnan Esenyel, Kadir Çüçen, Melek Zeynep Zafer, *Varlık Felsefesi*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009
- Kutsal Kitap Eski ve Yeni Anlaşma, Tevrat, Zebur, İncil, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2001
- Sigmund Freud, *Rüya Yorumları I-II*, Çev: Akın Kanaat, İlya Yayınları, İzmir 2009
- Albert Camus, *Sisifos Söyleni*, Çev: Tahsin Yücel, Can Yayınları, İstanbul, 2010
- Hasan Aktaş, *Celladına Gülümseyen Şair: İsmet Özel*, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2012